

УДК 657.31.012.7

<https://doi.org/10.31713/ve320252>

JEL: M420, M480

Булавко І. М. [1; ORCID ID: 0009-0005-9475-7761],

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,

Чижевська Л. В. [1; ORCID ID: 0000-0002-0361-3529],

д.е.н., професор

¹Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ЗАЛУЧЕННЯМ САД ДО ПЕРЕВІРКИ СТАНДАРТНОГО АУДИТОРСЬКОГО ФАЙЛУ (SAF-T) СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

У контексті цифрової трансформації контролюючих процедур в Україні активно впроваджується формат SAF-T UA. Даний формат є інструментом для електронного обміну бухгалтерською інформацією. Наразі середні підприємства зобов'язані проходити обов'язковий аудит. Однак існує доцільність трансформації цього підходу – шляхом відміни аудиту з одночасним впровадженням обов'язку подання SAF-T-файлів та їх перевірки суб'єктами аудиторської діяльності (САД). Це дозволить підвищити ефективність контролю, зменшити корупційні ризики та оптимізувати ресурси.

Ключові слова: аудит; SAF-T UA; середні підприємства; податковий контроль; обов'язкова звітність; аудиторський файл; фінансова звітність.

Актуальність теми. У сучасних умовах трансформації системи фінансового контролю в Україні питання доцільності обов'язкового аудиту для середніх підприємств викликає жваве обговорення в професійному середовищі. Згідно з положеннями Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII, обов'язковий аудит стосується широкого кола суб'єктів господарювання, проте на практиці для багатьох середніх підприємств він має переважно формальний характер і не завжди забезпечує належну якість фінансової інформації [4].

Актуальні аналітичні публікації Поліщука С. та Сушка Д. свідчать про надмірне навантаження на суб'єктів господарювання у зв'язку з вимогами щодо обов'язкового аудиту, особливо в умовах війни, нестабільного економічного середовища та цифровізації звітності [5; 7].

У цьому контексті впровадження стандартного аудиторського файлу SAF-T UA, як електронного формату подання облікової

інформації до ДПС, розглядається як сучасна альтернатива традиційним видам контролю [1; 2].

Офіційні джерела ДПС України відзначають, що SAF-T UA дозволяє оптимізувати процес перевірок, підвищити аналітичні можливості контролюючих органів та зменшити суб'єктивізм при прийнятті рішень. Наразі в Україні триває активна підготовка до імплементації цього стандарту, що відкриває нові можливості для переходу до ризикоорієнтованого контролю та цифрового аудиту [1; 3].

Отже, дослідження можливості скасування обов'язкового аудиту для середніх підприємств із одночасним впровадженням перевірок SAF-T UA за участі САД є надзвичайно актуальним у світлі реформування національної системи аудиту, розвитку цифрового податкового нагляду та адаптації до європейських стандартів фінансової прозорості.

Мета статті. Проаналізувати правові, економічні та організаційні аспекти скасування обов'язкового аудиту для середніх підприємств, з одночасним запровадженням перевірки стандартного аудиторського файлу (SAF-T) уповноваженими суб'єктами аудиторської діяльності.

Викладення основного матеріалу. Стандартний аудиторський файл (SAF-T) є міжнародним форматом електронного обміну бухгалтерськими даними між підприємствами та податковими органами. SAF-T UA – це національна версія цього стандарту, адаптована до українського законодавства. Його впровадження має на меті спростити процес передачі облікової інформації контролюючим органам та аудиторам на їхню вимогу, а також забезпечити можливість здійснення електронного аудиту.

Правовою підставою для запровадження SAF-T UA став наказ Міністерства фінансів України від 15 вересня 2020 року № 561, який вніс зміни до порядку подання електронної документації великими платниками податків під час податкових перевірок. Ці зміни набрали чинності 27 серпня 2021 року. Подальше впровадження SAF-T UA передбачено законопроектом № 6255 від 2 листопада 2021 року, відповідно до якого з 1 січня 2025 року великі платники податків щороку подаватимуть файли SAF-T UA, а з 1 січня 2027 року обов'язок подавати ці файли поширюватиметься на всіх платників ПДВ.

Також відповідно до пункту 85.2 статті 85 Податкового кодексу України, великі платники податків зобов'язані надавати податковим органам копії документів в електронній формі, зокрема файли SAF-T

UA, протягом двох робочих днів з моменту отримання запиту під час проведення перевірки [8].

Аудиторський файл SAF-T UA є електронним документом у форматі XML зі стандартизованою структурою.

Структура файлу SAF-T UA передбачає наявність кількох основних складових, кожна з яких відіграє ключову роль у забезпеченні повноти та достовірності облікових даних:

- *Заголовок* – містить загальну ідентифікаційну інформацію про платника податків та технічні параметри самого файлу.

- *Довідкова інформація (довідники)* – охоплює дані про прийняту облікову політику, класифікацію господарських операцій, плани рахунків бухгалтерського обліку, таксономії (за потреби), а також реєстри клієнтів, постачальників, товарно-матеріальних цінностей, необоротних активів і власників.

- *Бухгалтерські записи* – відображають проведення облікових операцій у розрізі кожної господарської події з деталізацією фінансових трансакцій.

- *Документальне підтвердження облікових записів* – включає відомості про первинні документи, зокрема рахунки-фактури з продажу й придбання, платіжні документи, дані про рух запасів і необоротних активів, а також бухгалтерські довідки.

- *Податкові різниці* – за потреби подаються розбіжності між даними бухгалтерського та податкового обліку, що впливають на формування об'єктів оподаткування [8].

Разом із набранням чинності з 1 січня 2018 року Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”», підписаним Президентом України, середні підприємства, нарівні з великими, були зобов'язані здійснювати аудит фінансової звітності та забезпечувати її оприлюднення разом з аудиторським висновком [11].

Це означає, що середні підприємства повинні залучати незалежного аудитора для перевірки їх фінансової звітності та надання аудиторського висновку.

Згідно з Законом, до середніх належать підприємства, показники яких на річну дату складання фінансової звітності відповідають як мінімум двом з нижченаведених критеріїв:

- сума балансу – до 20 млн євро;

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 млн євро;

- середня кількість працівників – до 250 осіб.

Крім того, відповідно до положень пункту 46.2 статті 46 Податкового кодексу України, платники податку на прибуток, які згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підлягають обов'язковому аудиту, зобов'язані подавати до органів Державної податкової служби річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком не пізніше 10 червня року, що настає за звітним [9].

Статтею 163 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено штрафні санкції за несвоєчасне оприлюднення проаудійованої фінансової звітності у розмірі:

- від 1 до 2 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 17 000 до 34 000 грн за перше порушення;

- від 2 до 3 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 34 000 до 51 000 грн за повторне порушення [12].

У зв'язку з тим, що користувачами проаудійованої фінансової звітності середніх підприємств переважно є саме податкові органи – вважаємо за доцільне введення відміни на проходження обов'язкового аудиту для середніх підприємств та одночасне впровадження подання стандартного аудиторського файлу (SAF-T).

Більш того, у зв'язку з введенням обов'язку подання аудиторського файлу (SAF-T) з 1 січня 2027 року для середніх та малих підприємств вважаємо за доцільне покладення обов'язку проведення перевірки аудиторського файлу саме суб'єктами аудиторської діяльності.

Механізм покладання та проведення аудиту вищезазначеного файлу вбачаємо наступний:

1. Середнє підприємство разом з фінансовою звітністю подає аудиторський файл (SAF-T) до контролюючого органу.

2. Контролюючий орган за фактом отримання звіту та файлу оголошує тендер на проведення аудиту аудиторського файлу та фінансової звітності серед суб'єктів аудиторської діяльності котрі мають право проводити обов'язковий аудит.

3. Суб'єкти аудиторської діяльності подають заявки на участь в тендері (можливе розміщення тендеру на платформі «Prozzoro»).

4. Обраний податковим органом суб'єкт аудиторської діяльності проводить аудит фінансової звітності та аудиторського файлу на

предмет дотримання податкового законодавства, а також дотримання Національних Положень Стандартів Бухгалтерського обліку/Міжнародних Стандартів Фінансової Звітності.

5. За фактом проведення аудиту суб'єкт аудиторської діяльності передає податковим органам робочі файли аудитора та аудиторський звіт з розлогими поясненнями та деталізацією операцій котрі свідчать про можливе/доведене ухилення від сплати податків та наявність помилок в обліку.

6. За фактом прийняття аудиторського звіту та робочих документів аудитора, податковий орган за рахунок бюджетних асигнувань оплачує послуги суб'єкту аудиторської діяльності, що провела аудит. Варто зазначити, що оплата послуг аудиторських компаній за проведений аудит не потребуватиме виділення додаткових коштів з бюджету України, оскільки за фактом відміни обов'язкового аудиту для середніх підприємств, зникне потреба самим середнім підприємства наймати суб'єктів аудиторської діяльності для проведення обов'язкового аудиту та оплати їх послуг з проведення обов'язкового аудиту. Натомість, на нашу думку, є доцільним введення обов'язкового збору для середніх підприємств, який стягуватиметься та направлятиметься на рахунок податкових органів, з метою подальшої оплати послуг проведення аудиту фінансової звітності та аудиторського файлу (SAF-T) за тендерною процедурою податковими органами.

За фактом відміни обов'язкового аудиту та залучення суб'єктів аудиторської діяльності до перевірки фінансової звітності та аудиторського файлу (SAF-T), вважаємо що вищезазначений механізм призведе до наступних позитивних наслідків:

✓ Проведення аудиту фінансової звітності та аудиторського файлу (SAF-T) стане більш прозорим та незалежним, оскільки призначення аудиторської компанії відбуватиметься податковими органами, а не самим підприємствами.

✓ За даними Інституту економічних досліджень та політичних консультацій у 2023 році в Україні кількість середніх підприємств становила 2597 од., введення обов'язку з подання та перевірки аудиторського файлу податковими органами потребуватиме залучення додаткової кількості працівників. Однак, у випадку введення вищезазначеного механізму, навантаження на трудові ресурси податкових органів не зміняться, а потреба розширення

штату працівників податкових органів буде не актуальною, у зв'язку з тим, що проведення перевірок здійснюватимуть аудиторські компанії залучаючи власні трудові ресурси [10].

✓ Оскільки проведення аудиторських перевірок здійснюватимуть аудиторські компанії, а податкові органи матимуть повноваження лише на призначення аудиторської фірми для проведення аудиту певного підприємства та застосування штрафних санкцій на підставі даних аудиторської перевірки – очікується зниження рівня корупції у державних органах під час проведення самої перевірки. Більш того, додатковим інструментом контролю незалежності та якості проведення подібних перевірок стануть перевірки Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, самих суб'єктів аудиторської діяльності на предмет дотримання політик незалежності та якості наданих послуг.

✓ Підвищення ділової активності бізнесу, підтримка суб'єктів аудиторської діяльності та зміцнення престижу самої сфери аудиторської діяльності в Україні в цілому.

✓ Значне збільшення податкових надходжень до бюджету України.

✓ Оскільки аудитори (працівники) суб'єктів аудиторської діяльності є кваліфікованими фахівцями, що проходять кваліфікаційний іспит з сертифікації аудиторів, введення вищезазначеного механізму призведе до підвищення якості аудиторських перевірок та доказової бази податкових органів у випадку оскарження штрафних санкцій підприємствами у суді.

Як підсумок, за фактом залучення суб'єктів аудиторської діяльності до перевірки фінансової звітності та аудиторського файлу (SAF-T) очікується підвищення загального рівня прозорості та незалежності проведення перевірок підприємств, зниження рівня корупційних схем за участі податкових органів, виведення тіні значної частки підприємств, а також збільшення податкових надходжень до бюджету України в умовах значного дефіциту.

1. Державна податкова служба України. Імплементация SAF-T UA в Україні: аналіз та перспективи. 2025. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua>. (дата звернення: 12.07.2025). 2. Східне міжрегіональне управління ДПС. SAF-T UA – новий стандарт податкового аудиту. 2025. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-905747.html>. (дата звернення: 12.07.2025). 3. Інтернет-ресурс. 7eminar.ua. Електронний аудит та SAF-T UA: нові можливості для платників. 2025. URL: <https://7eminar.ua/news/3753-elektronnii-audit-ta-saf-t-ua-novi-mozlivosti-dlya>

platnikiv. (дата звернення: 12.07.2025). 4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Остання редакція від 20.06.2024. 5. С. Поліщук. Обов'язковий аудит фінансової звітності. Хто і коли має подавати аудиторський висновок? *Наша Бухгалтерія* : аудиторська фірма. URL: <https://nashabuhgalteria.com/oboviazkovyi-audyt-finansovoi-zvitnosti-khto-i-koly-maie-podavaty-audytorskyi-vysnovok/>. (дата звернення: 12.07.2025). 6. Брайко Владислав. ОBOB'ЯЗKОВИЙ АУДИТ – 2023. *Audit-Invest*. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/obov-yazkovyj-audyt-2023>. (дата звернення: 12.07.2025). 7. Д. Сушко. Обов'язковий аудит і його роль у фінансовій системі України – 2023. *PSP Audit*. URL: <https://pspaudit.ua/2021/06/03/obov-jazkovij-audit-i-jogo-rol-u-finansovij-sistemi-ukraini-stattja-dmitra-sushka-dlja-analitichnogo-vidannja-jurist-zakon/>. (дата звернення: 12.07.2025). 8. Імплементация SAF-T UA в Україні: аналіз та перспективи. URL: <https://pravo.ua/implementatsiia-saf-t-ua-v-ukraini-analiz-ta-perspektyvy/>. (дата звернення: 12.07.2025). 9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 12.07.2025). 10. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Середній бізнес в Україні: аналітичний звіт. 2024. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/_Medium_Business_Report_30.01.2024_UKR_.pdf. (дата звернення: 12.07.2025). 11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. (дата звернення: 12.07.2025). 12. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 12.07.2025).

REFERENCES:

1. Derzhavna podatкова sluzhba Ukrainy. Implementatsiia SAF T UA v Ukraini: analiz ta perspektyvy. 2025. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua>. (data zvernennia: 12.07.2025). 2. Skhidne mizhrehionalne upravlinnia DPS. SAF T UA – novyi standart podatkovoho audytu. 2025. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-905747.html>. (data zvernennia: 12.07.2025). 3. Internet resurs. *7eminar.ua*. *Elektronnyi audyt ta SAF T UA: novi mozhlyvosti dlia platnykiv*. 2025. URL: <https://7eminar.ua/news/3753-elektronnii-audit-ta-saf-t-ua-novi-mozlivosti-dlya-platnykiv>. (data zvernennia: 12.07.2025). 4. Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist : Zakon Ukrainy vid 21.12.2017 r. № 2258 VIII. Ostannia redaktsiia vid 20.06.2024. 5. S. Polishchuk. Oboviazkovyi audyt finansovoi zvitnosti. Khto i koly maie podavaty audytorskyi vysnovok? *Nasha Bukhhalteriia* : audytorska firma. URL: <https://nashabuhgalteria.com/oboviazkovyi-audyt-finansovoi-zvitnosti-khto-i-koly-maie-podavaty-audytorskyi-vysnovok/>. (data zvernennia: 12.07.2025). 6. Braiko Vladyslav. OBOV'IAZKOVYI AUDYT – 2023. *Audit-Invest*. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/obov-yazkovyj-audyt-2023>. (data zvernennia: 12.07.2025). 7. D. Sushko. Oboviazkovyi audyt i yoho rol u finansovii systemi Ukrainy – 2023. *PSP Audit*. URL: <https://pspaudit.ua/2021/06/03/obov-jazkovij-audit-i-jogo-rol-u-finansovij-sistemi-ukraini-stattja-dmitra-sushka-dlja-analitichnogo-vidannja-jurist-zakon/>. (data zvernennia: 12.07.2025). 8. Implementatsiia SAF-T UA v Ukraini: analiz ta

perspektyvy. URL: <https://pravo.ua/implementatsiia-saf-t-ua-v-ukraini-analiz-ta-perspektyvy/>. (data zvernennia: 12.07.2025). **9.** Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (data zvernennia: 12.07.2025). **10.** Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. Serednii biznes v Ukraini: analitychnyi zvit. 2024. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/___Medium_Business_Report_30.01.2024_UKR_.pdf. (data zvernennia: 12.07.2025). **11.** Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. (data zvernennia: 12.07.2025). **12.** Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (data zvernennia: 12.07.2025).

Bulavko I. M. ^[1; ORCID ID: 0009-0005-9475-7761],
Post-graduate Student,
Chyzhevska L. V. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-0361-3529],
Doctor of Economics, Professor

¹State University «Zhytomyr Polytechnic», Zhytomyr

INVOLVEMENT OF THE AUDITING ENTITY IN THE VERIFICATION OF THE STANDARD AUDIT FILE (SAF-T) FOR MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

The article examines the feasibility of abolishing the mandatory audit of financial statements for medium-sized enterprises in Ukraine and introducing verification of the Standard Audit File (SAF-T UA) with the involvement of audit entities. It is substantiated that the current requirement of the Law of Ukraine “On Audit of Financial Statements and Auditing Activity” to conduct a mandatory audit for medium-sized enterprises is often of a formal nature and does not always ensure the proper quality of financial information. In the context of digitalization and the implementation of the SAF-T UA format, it is proposed to replace the mandatory audit with the obligation to submit SAF-T files to the supervisory authorities and have them independently verified by audit firms selected through a tender procedure. SAF-T UA is considered as a modern electronic tool for the exchange of standardized accounting data in XML format, containing identification details, reference information, accounting records, supporting documents, and tax differences. A mechanism of interaction between enterprises, tax authorities, and auditors is proposed, whereby the audit of financial statements and SAF-T will be carried out at the request of tax authorities, with the payment for audit services covered by a special levy on enterprises. The expected results include increased transparency and independence of inspections, reduced corruption risks,

strengthening of the evidence base for tax authorities, improved audit quality, support for the audit sector, and an increase in tax revenues. It is concluded that the proposed approach aligns with the trends of digital transformation of control and is advisable in the context of Ukraine's adaptation to European financial transparency standards.

Keywords: audit; SAF-T UA; medium-sized enterprises; tax control; mandatory reporting; audit file; financial reporting.

Отримано: 31 липня 2025 року
Прорецензовано: 06 серпня 2025 року
Прийнято до друку: 26 вересня 2025 року